

University of Groningen

DE LEEFTIJDVRIENDELIJKE WIJK

Doornbos, Julia; Rauws, Ward

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Publication date:
2018

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Doornbos, J., & Rauws, W. (2018). *DE LEEFTIJDVRIENDELIJKE WIJK: Een verkenning met het Groningse Beijum als casus*. Rijksuniversiteit Groningen.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

rijksuniversiteit
groningen

faculteit ruimtelijke
wetenschappen

DE LEEFTIJDVRIENDELIJKE WIJK

Een verkenning met het Groningse
Beijum als casus

In samenwerking met:

Publicatie: Juni 2018
Looptijd van onderzoek: Februari en Maart 2018

Rijksuniversiteit Groningen

Foto voorblad afkomstig van Freepik.com

Dit onderzoek is uitgevoerd door studenten van de Rijksuniversiteit Groningen

Woningvoorraad:

Andrea de Vries
Ruben Beens
Gerko Nitrauw
Ahad Al-Kailany
Marc-Jan Bijma
Marion Plegt

Openbare Ruimte:

Bartele Boersma
Thomas Buursma
Victoria Chavez
Maaïke Deterd
Jasper Mijnheer
Esra van der Zaag

Participatie en Werkgelegenheid:

Irina Sarah Dragomir
Anouk Giezen
Martijn Graff
Jurgen Jaakke
René van Schepen

Voorzieningen en Publieke Gebouwen:

Daniella Owen
Dave Langkamp
Gijs Westra
Maran Keijer
Rosa Vos

Veiligheid:

Daan Vegter
Gert-Jan Rodenboog
Marleen Fluit
Antonie Elbers
Stephanie Dengg
Wouter Levinga

Sociale Steun en Zorginstellingen:

Rolf De Jong
Vigleik Kallevik
Berber Oosterhagen
Aafke Stadhouders
Janine Venema

Sociale Verbondenheid:

Joost Jellesma
Minke van Netten
Laurine Zwart
Paul Ufkes
Lilian Smeenge
Koen de Groote
Ethan Hill

Mobiliteit:

Alegna Malave
Vincent de Vegt
Marcia Kok
Robin Navis
Renee ten Tije

INTRODUCTIE

De stad is altijd in beweging, wat resulteert in nieuwe behoeften, spanningen, kansen en problemen. Op hun beurt leiden zij gezamenlijk tot vraagstukken voor beleidsmakers en bestuurders. Een voorbeeld van een dergelijk vraagstuk dat nieuwe uitdagingen met zich meebrengt is vergrijzing. Het percentage ouderen ten opzichte van de overige populatie blijft groeien in Nederland. Naar verwachting zal in 2040, meer dan een kwart van de bevolking ouder zijn dan 65 jaar (Ouderenfonds, 2018).

Deze trend stelt andere wensen en behoeften aan de leefomgeving. De wijk is een betekenisvolle en belangrijke plek voor ouderen, onder andere door toenemende fysieke beperkingen en afhankelijkheid van de directe omgeving (Gardner, 2011). Het belang van een goede en passende wijk wordt ook versterkt doordat steeds meer ouderen langer zelfstandig wonen. Op aanmoediging van de overheid, worden autonomie en het bestaande sociaal netwerk behouden door ouderen te worden in de eigen, vertrouwde wijk (Lager et al., 2013; De Lange & Witter, 2014). Dit vraagt meer steun van professionals of familie en vrienden, en daarnaast aanpassingen in de wijk zelf.

Hoe kan de wijk meegroeien met deze veranderende behoeften en toegankelijk zijn voor alle leeftijden? In "Global Age-Friendly Cities: a Guide", heeft de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) acht factoren geïdentificeerd die essentieel zijn voor een leeftijdsvriendelijke wijk (WHO, 2007). Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de bereikbaarheid van voorzieningen, aanpassingen van woningen, de ervaren veiligheid, sociale steun en verbondenheid. Deze factoren dienden als uitgangspunt voor het huidige onderzoek.

Op uitnodiging van de Gemeente Groningen hebben Masterstudenten van de Rijksuniversiteit Groningen zich verdiept in dit vraagstuk, onder leiding van Dr. Ward Rauws. Hierbij diende de wijk Beijum in Groningen als casus. Gedurende zeven weken, hebben de studenten gewerkt aan een van de acht geïdentificeerde thema's van de WHO. Door kleinschalige kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeken hebben de studenten deze aspecten verkend en aanbevelingen gedaan om Beijum leeftijdsvriendelijker te maken.

Dit boekje is een bundeling van de resultaten. Eerst zal de wijk Beijum kort geïntroduceerd worden. Vervolgens worden de acht thema's besproken die van belang zijn voor de creatie en behoudt van een leeftijdsvriendelijke wijk. Tot slot, wordt er per thema een overzicht gegeven van de huidige kansen en barrières in Beijum. Deze inzichten zijn vertaald in een aantal aanbevelingen in de vorm van ontwerpcondities.

We bedanken Lisette Veenstra, Erik Meij, Els Bruinewoud, Jorne Visser en Marieke Zwaving voor de goede ondersteuning en samenwerking. We hopen van harte dat deze publicatie inspireert om wijken vriendelijker te maken voor alle leeftijden!

De studenten van het vak Revitalisatie
van de Wijk, 2017-2018
Julia Doornbos
Dr. Ward Rauws
Rijksuniversiteit Groningen

WIJKBESCHRIJVING BEIJUM

De wijk Beijum is gelegen aan de noordoostkant van Groningen en huisvest ruim 13.000 inwoners in 6.000 (sociale) huur- en koopwoningen. De wijk is omringt door ruraal gebied en andere delen van Groningen, waarbij het wordt gescheiden door een snelweg en het Van Starkenborgh kanaal (zie figuur 1). Door een ringweg, fietspaden en openbaar vervoer is de wijk intern verbonden, maar ook met andere delen van Groningen (Onderzoek en Statistiek Groningen, 2018).

De plannen voor Beijum werden ontwikkeld in de jaren 1970 en de bouw werd gestart in 1978 (Beijum.org, 2018a). De wijk werd vooral ontwikkeld om gezinnen met kinderen te huisvesten, waarbij het idee van een *garden city* als voorbeeld diende. Hierbij stonden, onder andere, een verscheidenheid aan woningen, kleine leefgemeenschappen in de vorm van heerden en groene ruimtes centraal (Gemeente Groningen, 2013). Een 'bloemkool structuur' is hierbij typerend voor Beijum, wat inhoudt dat de kleine straten verbonden zijn door heerden met gezamenlijke erven en groene ruimtes (zie figuur 2) (Wekker, 2016). Dit zorgt niet alleen voor minder auto's in de wijk door doodlopende straten, maar creëert ook verbondenheid tussen straten, huizen en bewoners. Tot slot, is in Beijum het recreatiegebied de Groene Long te vinden met verscheidene loop- en fietspaden.

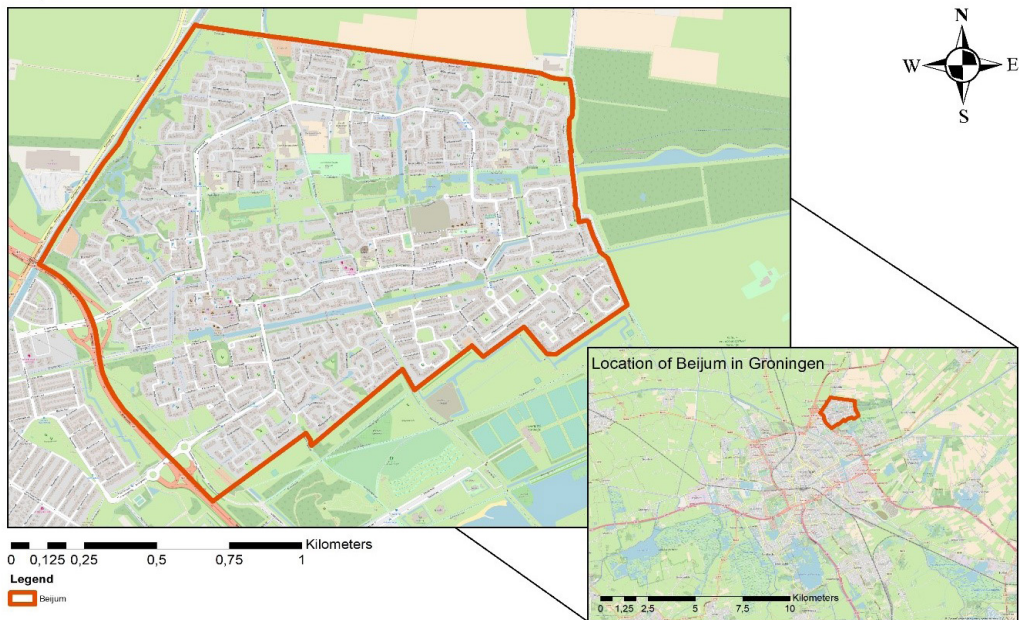
Beijum heeft verscheidene voorzieningen, zoals een winkelcentrum, gezondheidscentrum, apotheek, bakkerij, bibliotheek en buurthuizen (Beijum.org, 2018a). Ook bezit de wijk meerdere basisscholen, sporthallen en speeltuinen. Echter, door het terugnemende aantal kinderen in de wijk en de verminderde vraag worden een aantal van deze gebouwen gebruikt voor andere functies (Gemeente Groningen, 2018). Verder zijn er binnen Beijum verschillende organisaties actief in het organiseren van activiteiten voor oudere buurtbewoners. Zo worden er bijvoorbeeld in de kerk en buurtcentra koffieochtenden, computerlessen, bingoavonden en buitenactiviteiten georganiseerd. Ook zijn er wekelijks inloopuren bij Bewonersorganisatie Beijum en Wij Beijum, die Beijumers informatie verstrekken over verschillende onderwerpen (Beijum.org, 2018a).

In Beijum is de afgelopen zes jaar flink geïnvesteerd. Echter, wordt de wijk vaak alsnog beneden gemiddeld beoordeeld op het gebied van verloedering, onderhoud van de openbare ruimte, de algehele waardering en voorzieningen voor ouderen (Onderzoek en Statistiek Groningen, 2018). Ook sociaaleconomische factoren, zoals werkloosheid, opleidings- en inkomensniveau, zijn aandachtspunten binnen de wijk.

Volgens de Stadsmonitor, is de sociale cohesie en behulpzaamheid onder bewoners in Beijum wel hoger dan het Nederlandse wijk gemiddelde (Beijum.org, 2018b).

De wijk huisvest een relatief hoog aantal families met kinderen, maar een recente ontwikkeling is dat de bevolking veroudert. In 2017, waren in Beijum-Oost 7,2% van de wijk en in Beijum-West 9,6% bewoners 65 jaar en ouder. Er wordt verwacht dat dit aantal verder zal toenemen, doordat de be-

woners van 45 tot 65 jaar ruim 30% van de totale wijkpopulatie beslaan en naar verwachting ook ouder zullen worden in hun huidige woningen (CBS, 2018). Hierdoor moet de wijk meebewegen met de nieuwe behoeften van haar bewoners. Dit is specifiek voor Beijum een aandachtspunt, aangezien de wijk op het gebied van faciliteiten voor ouderen de laagste score binnen de stad Groningen heeft; 26,8% van de ouderen zijn tevreden met de huidige faciliteiten (Stadskompas, 2016).

Figuur 1: Locatie Beijum ten opzichte van de stad Groningen (gemaakt door studenten van thema 'Sociale Steun en Zorginstellingen')

A.

B.

C.

C.

D.

E.

F.

G.

Figuren: A. Winkelcentrum Beijum-West; B. Winkelcentrum Beijum-Oost; C. Groene ruimtes in Beijum; D. Buurtcentrum de Trefpunt; E. Openbare bibliotheek; F. Bushalte nabij winkelcentrum Beijum-Oost; G. Buurtcentrum Wij Beijum (foto's gemaakt door studenten)

FACTOREN DIE DE LEEFTIJDVRIENDELIJKHEID VAN DE WIJK BEÏNVLOEDEN

Een leeftijdsvriendelijke wijk houdt rekening met al haar bewoners en maakt aanpassingen aan de huidige sociale en fysieke omgeving, om ook te voorzien in de veranderde behoeften van ouderen. Hierdoor kunnen ouderen zo lang mogelijk in hun bekende omgeving en gemeenschappen blijven wonen (Sharlach & Lehning, 2012).

In dit hoofdstuk, worden de factoren die de leeftijdsvriendelijkheid van de wijk beïnvloeden geïntroduceerd. Deze acht thema's zijn gebaseerd op de "Global Age-Friendly Cities: a Guide" van de Wereldgezondheidsorganisatie, uitgelicht in figuur 3 (WHO, 2007). Deze factoren zijn het uitgangspunt geweest voor de onderzoeken van de studenten en toegepast op de wijk Beijum.

Figuur 3: Uitgelichte thema's voor een leeftijdsvriendelijke wijk (Gebaseerd op WHO, 2007)

WONINGVOORRAAD

Om het mogelijk te maken dat ouderen zo lang mogelijk in hun eigen huis kunnen wonen, moeten woningen vaak aangepast worden op de huidige en toekomstige behoeftes van de ouderen (de Groot et al., 2013). Een passende woningvoorraad leidt tot een hogere kwaliteit van leven, gevoel van onafhankelijkheid en verbondenheid met de leefgemeenschap (WHO, 2007). Hierbij hebben verschillende factoren invloed op de leeftijdsvriendelijkheid van de woningvoorraad, zoals de geschiktheid, aanbod en aanpasbaarheid van de woning (de Groot et al., 2013). Zo moet een huis geschikt zijn om ouder te worden, bijvoorbeeld door een gelijkvloerse woning en brede gangen voor eventuele rollators en rolstoelen (Clark & Glicksman, 2012).

Wanneer dit niet mogelijk is, kan een bewoner wellicht doorstromen naar een gepaster aanbod of aanpassin-

gen doen aan het huidige huis. Denk bijvoorbeeld aan een traplift, het verwijderen van drempels en het verlagen van de deurehendels (de Groot et al., 2013). Echter, niet alle woningen zijn geschikt om aan te passen tot een levensloopwoning, waardoor er eigenlijk bij de bouw al rekening gehouden had moeten worden met toekomstige aanpassingen (Vegter, 2006). Ook kan een woning zelf wel geschikt zijn om ouder te worden, maar zijn de voorzieningen in de buurt alsnog te ver weg (de Groot et al., 2013). In deze gevallen, kan doorstromen naar een andere woning een optie zijn. Voor ouderen is dit vaak een grote stap, aangezien ze vaak relatief honkvast zijn en meestal veel waarde hechten aan hun bekende omgeving (Iwarsson et al., 2016; Bureauvijftig, 2015). Een positief effect van deze doorstroming is dat hierdoor grotere woningen weer vrijkomen voor toekomstige gezinnen.

OPENBARE RUIMTE

De openbare ruimte bestaat uit ontmoetingsplekken buiten het eigen huis of werk, die bereikbaar zijn voor alle bewoners en die contacten tussen bewoners bevordert (Francis et al., 2012). De openbare ruimte speelt een belangrijke rol in het welbevinden en thuisgevoel van ouderen (Gardner, 2011; Wiles et al., 2012). Zo biedt contact met anderen

kansen voor informele hulp en kan het gevoelens van eenzaamheid verminderen (Francis et al., 2012). Wanneer de openbare ruimte goed wordt onderhouden zal deze ook als meer aantrekkelijk worden ervaren en intensiever worden gebruikt (Francis, 1989; Galster, 2012). Bij te veel of te snelle veranderingen kunnen ouderen zich minder thuis

gaan voelen binnen de wijk (Lager et al., 2013). Ook worden de bereikbaarheid en nabijheid van deze ruimtes steeds belangrijker door de afnemende mobiliteit van ouderen (Peace et al., 2017). Hierbij kan een compacte wijkopzet een oplossing bieden, waarbij de afstanden tussen inwoners en de openbare ruimte worden gereduceerd (Pasaogullari & Doratli, 2004).

De Wereldgezondheidsorganisatie heeft twaalf onderdelen geselecteerd die essentieel zijn voor de levensvriendelijkheid van de openbare ruimte (WHO, 2007). Hierbij gaat het bijvoorbeeld om rustplekken, veilige oversteekpunten, de conditie van de stoepen en groene ruimtes. Binnen het onderzoek van de studenten, is gefocust op toegankelijkheid, de aanwezige voorzieningen en de ervaren kwaliteit.

PARTICIPATIE EN WERKGELEGENHEID

Lokale initiatieven en burgerparticipatie in een wijk hebben invloed op de sociale cohesie en de betrokkenheid van ouderen. Ook heeft een actieve maatschappelijke rol een positief effect op het welbevinden van ouderen (Bukov et al., 2002). Zo helpt het om fysiek en mentaal actief te blijven en is informele emotionele en praktische hulp binnen bereik als gevolg van meer contact met anderen (Onyx & Warburton, 2003). Ook geeft het actief blijven een gevoel van voldoening, zoals bijvoorbeeld door het oppassen op de kleinkinderen (Steверink & Lindenberg, 2006).

De studenten focusten binnen dit grotere thema op vrijwilligerswerk. Het gaat hier om sociale participatie bestaande uit een verscheidenheid aan activiteiten waarbij bijvoorbeeld tijd, geld of een andere vorm van betrokkenheid wordt gevraagd (Bukov et al., 2002). Volgens Putnam (2001), zijn vrijwilligers een belangrijke indicator

van sociaal kapitaal, doordat een hoge mate van samenwerking zorgt voor gemeenschappelijke voordelen. Een levensvriendelijke buurt voorziet ouderen in de mogelijkheden om, ook na hun pensioen, een bijdrage te leveren aan de buurt. Naar verwachting zullen in de toekomst steeds meer ouderen langer participeren in de samenleving, doordat ze pas op latere leeftijd fysieke beperkingen ervaren.

De mogelijkheid tot participatie is afhankelijk van de capaciteiten van de ouderen en het sociaal netwerk binnen de wijk, maar ook de vraag naar vrijwilligers speelt een belangrijke rol (Dury et al., 2010). Bij de capaciteiten gaat het zowel om fysieke capaciteiten als opleidingsniveau en vaardigheden. Wat betreft de vraag, is de verscheidenheid aan activiteiten en informatieverschaffing van belang voor het vergroten van de participatie (WHO, 2007).

VOORZIENINGEN EN PUBLIEKE GEBOUWEN

Doordat ouderen steeds vaker en langer zelfstandig blijven wonen, spelen de voorzieningen binnen de wijk een steeds grotere rol (De Lange & Witter, 2014). Een tekort aan, of een slechte kwaliteit voorzieningen en publieke gebouwen kan de leefbaarheid van een wijk verminderen (Hastings, 2009). Het gaat hierbij vooral om essentiële voorzieningen, zoals supermarkten, gezondheidscentra en buurthuizen (Galster, 2012). Bij de leeftijdsvriendelijkheid van voorzieningen en publieke gebouwen zijn drie factoren belangrijk: de kwantiteit en kwaliteit van voorzieningen, de bereikbaarheid en toegankelijkheid.

Een groot aantal voorzieningen kan eenzaamheid en isolatie onder ouderen tegengaan (Buffel & Phillipson, 2012). Echter, hierbij moeten de voorzieningen goed bereikbaar zijn voor ouderen. De bereikbaarheid tot voorzieningen wordt

beïnvloed door de mate waarin een oudere mobiel is. Naarmate iemand ouder wordt, neemt de mobiliteit van een persoon vaak af (van Tilburg, 2005). De omgeving kan hierbij een faciliterende rol spelen, door kortere afstanden tot voorzieningen, de mogelijkheid tot verschillende transportmiddelen en rustplekken op de route aan te bieden. Verder kunnen ook familie, vrienden of buurtbewoners een rol spelen door ouderen te begeleiden naar voorzieningen of huisbezoeken aan te bieden (Naaldenberg et al., 2012). Tot slot, speelt de toegankelijkheid een belangrijke rol in leeftijdsvriendelijke voorzieningen. Hierbij moet toegang tot gebouwen en de beweegruimte binnen de voorzieningen ruim genoeg zijn voor ouderen (Galle & van der Wagt, 2007).

VEILIGHEID

Ouderen ervaren veiligheid anders dan andere leeftijdsgroepen. De angst om te vallen kan bijvoorbeeld een grote rol spelen in de dagelijkse bezigheden en leiden tot een verminderde mobiliteit en isolatie (van der Herrewegen, 2010). In het algemeen kan er een verschil worden gemaakt tussen sociale en fysieke factoren bij de ervaren veiligheid van ouderen (Donder et al., 2012).

Bij de sociale factoren staat de daadkrachtige buurt centraal, waarbij het sociaal netwerk en de contacten binnen de buurt een belangrijke rol spelen in het gevoel van veiligheid (Donder et al., 2012). Hierbij veronderstellen ouderen een informele sociale controle en vertrouwen op buurtbewoners bij het ingrijpen in gevaarlijke situaties (Gibson et al., 2002). Bij de fysieke factoren leg-

den de studenten vooral de focus op de infrastructuurle situatie en de wijkstructuur, die het gevoel van veiligheid in het verkeer en mobiliteit van ouderen kan verminderen. Voorbeelden hiervan zijn smalle of ongelijke hoogtes van trottoirs, onveilige verkeerssituatie en de kwaliteit van woningen en de publieke ruimte. Tot slot, kan de wijkstructuur

een invloed hebben op de ervaren veiligheid. Donder et al. (2013) beargumenteert dat open ruimtes een veiliger gevoel geven, doordat het zichtveld opener is en minder vluchtroutes en verstopplekken aanwezig zijn. Ook is voldoende straatverlichting belangrijk om de zichtbaarheid te vergroten (Haans & de Kort, 2012).

SOCIALE STEUN EN ZORGINSTELLINGEN

Sociale steun in de vorm van informele hulp van sociale relaties en netwerken kan de leeftijdsverwachting van ouderen verhogen (Al-Kandari & Crews, 2014). Ook de aanwezigheid, kwaliteit en bereikbaarheid van zorginstellingen is belangrijk in een leeftijdsvriendelijke wijk. Voor ouderen kan het bezoek aan een dokter stressvol zijn in een onbekende omgeving (Arneill & Devlin, 2002). Om deze reden, moeten er voldoende huisartsen en verzorgingshuizen in de wijk aanwezig zijn en moeten deze zorginstellingen dichtbij of goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer. De kwaliteit van zorginstellingen kan onderscheiden worden in feitelijke en ervaren kwaliteit. Hierbij hebben bijvoorbeeld de aanwezige faciliteiten,

maar ook het contact tussen patiënten en staf invloed op de ervaren kwaliteit voor ouderen (Arneill & Devlin, 2002).

Wat betreft de sociale steun, kunnen contacten binnen de wijk aanstekelijk werken en dienen anderen als rolmodel, waarbij ouderen worden gemotiveerd om actiever binnen de wijk te worden. Een sociaal netwerk waar ouderen zich betrokken en gesteund voelen, vergroot de tevredenheid en vermindert eenzaamheid (Galster, 2012). Ook kan dit sociaal netwerk het bezoek aan zorginstellingen vergroten doordat ouderen steun binnen de wijk ervaren en andere ouderen ervaringen delen (Sundquist et al., 2014).

SOCIALE VERBONDENHEID

Een belangrijke factor die ouderen helpt om langer zelfstandig te wonen, is de aanwezigheid van een sterk sociaal netwerk (Kromhout et al., 2014). Bij een sociaal netwerk staan vooral relaties met medebewoners, familie en vrienden centraal, maar ook zorgvoorzieningen en andere organisaties kunnen bijdragen aan de ervaren steun (Rundall & Evanswick, 1982). Zo zal een oudere met prettige ervaringen en vertrouwen in zorgvoorzieningen, een lagere drempel ervaren om gebruik te maken van dergelijke voorzieningen.

Naarmate mensen ouder worden, neemt het aantal sociale contacten af. Ouderen voelen zich daarom vaker eenzaam (Toepoel, 2012). Zij zijn afhankelijk van de mogelijkheden die de omgeving biedt om banden te vormen

en te onderhouden (Buffel et al., 2011). Deelname aan georganiseerde activiteiten van lokale organisaties kunnen hierin een faciliterende rol spelen (Matsuo et al., 2003). Uit onderzoeken van Toepoel (2012) is gebleken dat vooral actieve activiteiten, in tegenstelling tot passieve activiteiten, een verschil kunnen maken. Actieve activiteiten zijn bijvoorbeeld vrijwilligerswerk, culturele activiteiten, winkelen en sport. Tot slot, is de toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van plekken belangrijk in het onderhouden van contacten en het vergroten van de sociale interactie in de wijk (Gilroy, 2008; Alley et al., 2007). In een bruisende wijk zal een oudere mobieler en actiever zijn in het onderhouden van sociale netwerken (Marquet & Miralles-Guasch, 2015).

MOBILITEIT

Ouderen verplaatsen zich minder buiten de wijk dan andere leeftijdsgroepen door toenemende fysieke beperkingen. Echter, is het wel noodzakelijk om binnen de wijk mobiel te zijn om zelfstandig te blijven en gebruik te maken van voorzieningen en sociale activiteiten. De mobiliteit van ouderen in de wijk is afhankelijk van verschillende factoren: de gezondheid van de oudere, de perceptie van veiligheid, de beschikbaarheid van openbaar vervoer en de conditie van de fysieke omgeving. Deze factoren

hebben invloed op hoe een ouder zich verplaatst en hoe mobiel zij zichzelf vinden.

De fysieke en sociale omgeving zijn op wijkniveau dus medebepalend voor het mobiliteitsgedrag van ouderen (Rosso et al., 2011). Ouderen die weinig gevoel van veiligheid ervaren binnen de wijk zijn vaak minder mobiel (Lehning et al., 2015). Dit gevoel kan bijvoorbeeld veroorzaakt worden door angst om te vallen, verkeerssituaties, misdrijven en

een gebrek aan straatverlichting. Ook zijn bijvoorbeeld oversteekpunten, de condities van trottoirs en de afstand tot voorzieningen aandachtspunten. Uit een studie van Lehning et al. (2015) is gebleken dat een afstand tot 400 meter naar voorzieningen lopend haalbaar is voor ouderen. Wanneer dit niet het geval is, moet gebruik gemaakt worden van het openbaar vervoer. Voor ouderen is het belangrijk dat er genoeg bushaltes en zitplaatsen in de bus zijn (Buffel et al., 2011; Lehning et al., 2015). Ook is goede communicatie en verstrekking van de juiste informatie over de bussen cruciaal voor ouderen. Hierbij moet de informatie zowel digitaal als op aan papier aangeboden worden (Lager et al., 2013) en moet de informatie zichtbaar, begrijpelijk en hoorbaar zijn (Fiedler, 2007). Tot slot, bieden niet alleen verbeteringen aan de fysieke omgeving oplossingen, maar ook het zelfvertrouwen van ouderen moet vergroot worden. Hiervoor kunnen weerbaarheidstrainingen binnen de wijk een oplossing bieden (Deshpande et al., 2008).

HOE ZIT HET IN BEIJUM?

In dit hoofdstuk zijn voor elk thema de sterke en zwakke punten van Beijum als leeftijdsvriendelijke wijk besproken. De analyse is gebaseerd op inzichten uit de literatuur en kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden.

Voor het analyseren van de wijk als leefomgeving is gebruik gemaakt van het Stress, Steun, Kwetsbaarheid en Kracht model (SSKK) van de Jonghe et al. (1997). In dit model staat zowel de invloed van het individu als de omgeving centraal voor een goede kwaliteit van leven, waarbij specifieke faciliterende en belemmerende factoren geïdentificeerd worden. Hierbij betekent een leeftijdsvriendelijke wijk dat de kracht van het individu wordt bevorderd en de omgeving hierbij steun biedt. Tegelijkertijd worden kwetsbaarheden op het individuele niveau en belemmerende factoren in de omgeving weggenomen of gecompenseerd.

WONINGVOORRAAD

Onderzoeksmethoden: beleidsdocumenten en academische literatuur, twee expertinterviews met een architect en een medewerker van de Gemeente Groningen (beleidsadviseur Ouderenhuisvesting en Zorg) en een korte enquête onder ouderen in Beijum (27 in totaal, afgenomen in verscheidene openbare plekken in Beijum).

Uit het onderzoek van de studenten is gebleken dat meerdere belemmerende factoren in de woningvoorraad in Beijum aanwezig zijn. Zo is er een beperkt aantal woningen specifiek voor ouderen en zijn aanpassingen te ingrijpend of onmogelijk. Beijum is van origine niet gebouwd voor ouderen maar voor jonge gezinnen, waardoor de woningvoorraad niet volledig meer past bij de huidige bewoners. Volgens Clark en Clicksman (2012) dient een huis voor ouderen alle voorzieningen op één verdieping hebben. In huizen in Beijum is dit vaak niet het geval, waar-

door niet alle voorzieningen toegankelijkheid zijn. Ook moet er genoeg ruimte zijn om bijvoorbeeld zorg te verlenen in de badkamer of slaapkamer. Echter, de meeste huizen in Beijum zijn hier lastig op aan te passen.

Naast de leeftijdsvriendelijkheid van het huis zelf, is ook de locatie van het huis belangrijk. Ouderen zijn steeds meer aangewezen op voorzieningen en andere bewoners in de directe omgeving (de Groot et al., 2013). Een huis kan geschikt zijn voor ouderen, maar als de voorzieningen te ver weg zijn zal

Figuur 4: SSKK-model voor Woningvoorraad (gebaseerd op de Jonghe et al., 1997)

een oudere alsnog moeten verhuizen of hulp nodig hebben om zelfstandig te kunnen blijven wonen. Dit is een kracht van Beijum: de sociale cohesie en contacten binnen de buurt zijn sterk, waarbij bewoners bereid zijn elkaar te ondersteunen.

Ouderen zijn tot op een bepaalde hoogte bereid om aanpassingen te doen of te verhuizen, vooral binnen de wijk. Zo uitte 21 van de 27 respondenten dat zij bereid waren te verhuizen, als zij een huis zouden krijgen dat beter bij hun wensen past. De studenten identificeerden dit als een kracht op het

individuele niveau: ouderen zijn tot op een bepaalde hoogte honkvast, maar bij betere opties zijn zij bereid om andere opties te verkennen. De gemeente probeert dit te bevorderen, door informatie te verstrekken over verhuizen, het aanpassen van huizen en mogelijke subsidies. Door hulp aan te bieden, kunnen grote zorgen en angst om te verhuizen voor ouderen verminderd of zelfs weggenomen worden (Abramsson & Andersson, 2016). Echter, zijn ouderen niet altijd op de hoogte van de mogelijkheden die de gemeente aanbiedt. Dit is volgens de studenten een kwetsbaarheid.

OPENBARE RUIMTE

Onderzoeksmethoden: 16 semigestructureerde interviews met ouderen uit Beijum. Hierbij werden kaarten van Beijum gebruikt, waarop ouderen aan konden geven welke openbare ruimtes zij als prettig ervaren en welke verbeteringen behoeven.

Binnen de openbare ruimtes van Beijum worden vele activiteiten georganiseerd, waarbij de buurtcentra een centrale functie hebben en het contact tussen de buurtbewoners vergroot. Ook worden de winkelcentra en bibliotheek als prettig ervaren voor meer ongedwongen contact. Wel waren de

meeste ouderen ontevreden over het besluit om één centrale speeltuin aan te leggen, waardoor andere speeltuinen zouden verdwijnen. Hierdoor zouden de ouderen verder moet lopen om met hun kleinkinderen de speeltuin te bezoeken.

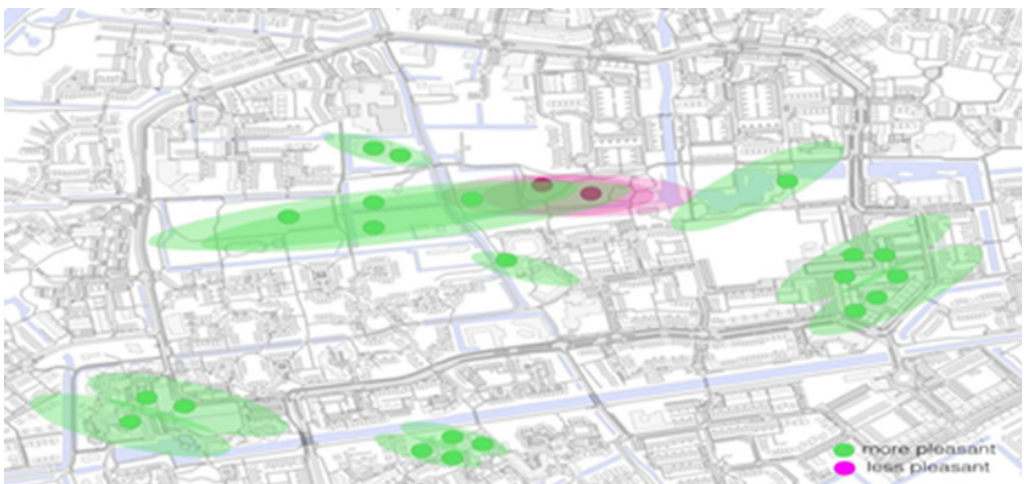

Figuur 5: SSKK-model voor Openbare Ruimte (gebaseerd op de Jonghe et al., 1997)

Figuur 6 biedt een overzicht van de openbare ruimtes die als prettig en onprettig door de respondenten werden ervaren. De openbare ruimtes in Beijum werden over het algemeen positief beoordeeld door de ouderen, waarbij alleen kleine aanpassingen nodig waren. Door kleine aanpassingen te doen, wordt de leefbaarheid van de wijk vergroot maar blijft het karakter en de bekende omgeving grotendeels gelijk (Lager et al., 2013). Wel vonden de participanten dat de groene ruimtes beter onderhouden moeten worden. Vooral zwerfafval is een probleem en kunnen een barrière vormen voor de bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de openbare ruimtes voor ouderen (WHO, 2007). Hierbij hebben de bewoners een oplossing geboden en hebben een initiatief gestart om het zwerfafval te

verzamelen. Volgens de studenten, kan dit als een van de krachten van Beijum gezien worden; de bewonersinitiatieven bieden kansen voor gemeenschappelijk beheer van de openbare ruimte.

De toegankelijkheid van de openbare ruimtes is ook in kaart gebracht (zie figuur 7) Deze werd grotendeels positief beoordeeld. Wel vonden ouderen dat er meer bankjes op de veelgebruikte routes geplaatst kunnen worden, waardoor zij gemotiveerd worden mobieler te blijven. De meeste routes die de ouderen afleggen zijn naar het winkelcentrum of het centrale park, doordat deze plekken door ouderen als centrale ontmoetingsplekken worden ervaren en paden goed onderhouden zijn.

Figuur 6: Een overzicht van de prettige en minder prettige openbare ruimtes in Beijum (gemaakt door studenten van thema 'Openbare Ruimte')

Figuur 7: Een overzicht van de looproutes van eigen huis naar openbare ruimtes (gemaakt door studenten van thema 'Openbare Ruimte')

PARTICIPATIE EN WERKGELEGENHEID

Onderzoeksmethoden: twee expertinterviews met vertegenwoordigers van buurtorganisaties, een focus groep met drie ouderen en één diepte-interview met een andere oudere uit Beijum.

Een kracht van Beijum zijn de toegewijde, hardwerkende en gemotiveerde vrijwilligers die ouderen ondersteunen. Dit komt onder andere doordat vrijwilligers hulp aanbieden bij activiteiten die hun zelf interesseren. Veel ouderen maken gebruik van deze formele vrijwilligers, maar ook informele vrijwilligers in de directe omgeving zijn erg behulpzaam. Zo helpen buurtbewoners bij taken in en rondom het huis. Hierdoor is er een sterk gevoel van verbondenheid en contact tussen buurtbewoners van verschillende leeftijden. Echter, wordt het vrijwilligerswerk door sommige vrijwilligers ook als tijdrovend en stressvol ervaren, vooral om elke week beschikbaar te kunnen zijn voor de ouderen. De vertegenwoordigers van de buurtorganisaties uitten dat het over het algemeen lastig is om vrijwilligers

te vinden, vooral door de grote tijdinvesteringen, het gemis van een centraal informatiepunt over de mogelijkheden en het niet meenemen van het opleidingsniveau in het verdelen van taken. Hierbij zou ook een sterkere samenwerking met de gemeente een toevoeging kunnen zijn.

Ouderen zelf zijn niet altijd even actief als vrijwilliger, bijvoorbeeld door lichamelijke en/of mentale beperkingen en de beperkte toegankelijkheid van de wijkcentra en andere werkplekken. Ook kan een klein eigen sociaal netwerk en daardoor, beperkte informatie en steun van anderen, ouderen weerhouden om zich aan te melden als vrijwilliger. Wel verklaarden meerdere ouderen af en toe te passen op kleinkinderen.

Figuur 8: SSKK-model voor Maatschappelijke Participatie en Werkgelegenheid (gebaseerd op de Jonghe et al., 1997)

VOORZIENINGEN EN PUBLIEKE GEBOUWEN

Onderzoeksmethoden: zeven wandelinterviews met ouderen, een expertinterview met een medewerker van een wijkcentrum en analyses met GIS.

Zowel de bewoners als de medewerker van het wijkcentrum geven aan dat Beijum een dynamische buurt is waar veel activiteiten georganiseerd worden, die de sociale cohesie binnen de wijk vergroten. Wel wordt een verschil tussen de twee delen van Beijum geïdenti-

ficeerd, waarbij in Oost-Beijum minder activiteiten worden georganiseerd en minder interactie is tussen buurtbewoners. Dit komt onder andere doordat er minder ontmoetingsplekken zijn.

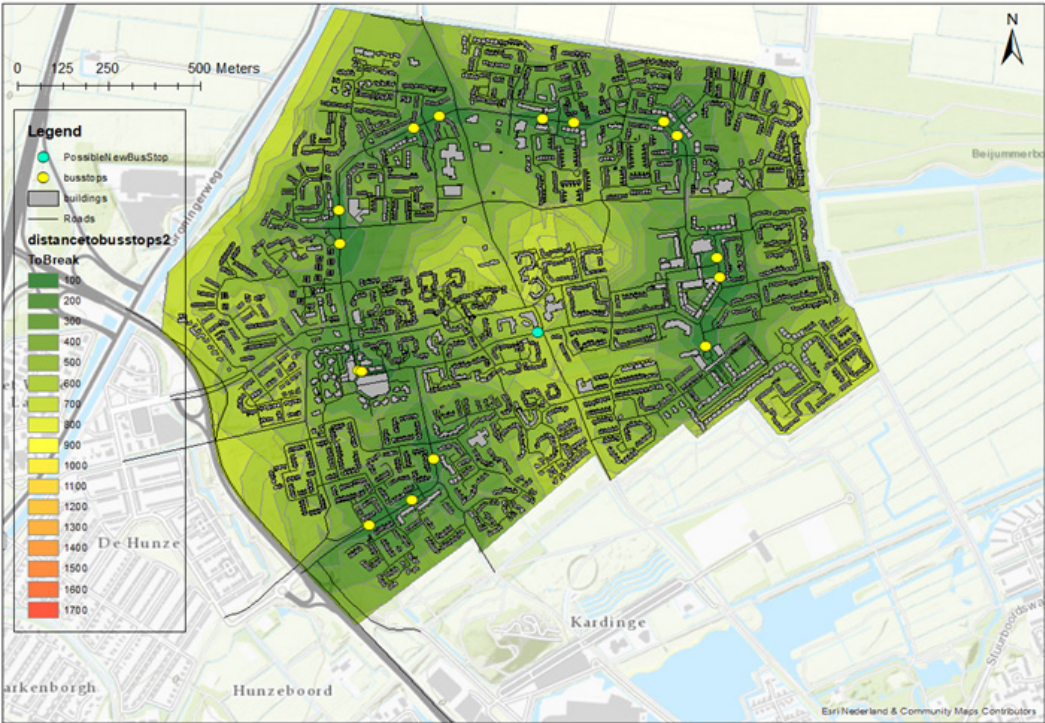

Figuur 9: SSKK-model voor Voorzieningen en Publieke Gebouwen (gebaseerd op de Jonghe et al., 1997)

Wat betreft de omgeving, zijn de voorzieningen lopend goed bereikbaar en zijn er bushaltes verspreid over het gebied, zoals bijvoorbeeld bij de winkelcentra. Wel zouden ouderen meerdere rustplekken op looproutes wensen om rustpauzes in te kunnen lassen en zijn stoepen vaak slecht onderhouden. Er is een verscheidenheid aan voorzieningen, maar meerdere ouderen geven aan dat ze bepaalde voorzieningen missen. Zo moeten ouderen bijvoorbeeld naar de binnenstad om geld te pinnen of huishoudelijke producten te kopen. Wel erkennen ze dat de binnenstad makkelijk te bereiken is met het openbaar vervoer. Wat betreft de

huidige voorzieningen ervaren ouderen vooral smalle gangpaden in de winkels en een te kort aan parkeerplaatsen als barrières.

Met behulp van GIS, hebben de studenten de afstanden tot bepaalde voorzieningen en publieke gebouwen berekend. Zo blijkt bijvoorbeeld uit figuur 10 dat bijna alle delen van Beijum voorzien zijn van een bushalte nabij. Wel is er één deel van Beijum die niet bediend wordt, hier hebben de studenten een mogelijke bushalte geïdentificeerd (blauwe stip).

Figuur 10: Afstand tot bushaltes (gemaakt door studenten van thema 'Voorzieningen en Publieke Gebouwen')

VEILIGHEID

Onderzoeksmethoden: zes semigestructureerde interviews met vier ouderen, een medewerker van Wij Beijum en een wijkagent.

De vier ouderen voelen zich veilig in Beijum gedurende dag, dit is echter niet het geval in het donker en ook in bepaalde heerden voelen ouderen zich minder prettig. Verder zijn ouderen minder mobiel in het donker, door gebrek aan straatverlichting en angst om te vallen. Dit is een kwetsbaarheid op het individuele niveau, omdat ouderen hun dag planning of routes hierop aanpassen. Een kracht op dit niveau is de sociale cohesie in de wijk, door de sociale netwerken en bekende gezichten om zich heen voelen ouderen zich veiliger en is er sociale controle. Dit wordt ook bevorderd door de wijkstructuur. Echter, een kwetsbaarheid is de minimale interactie tussen de ouderen en de jeugd, waardoor er weinig begrip voor elkaar is. De wijkagent benadrukt

dat er regelmatig meldingen gemaakt worden van overlast door jongeren. Deze jongeren worden soms door ouderen als bedreigend ervaren.

Op het niveau van de omgeving ervaren de ouderen meerdere belemmerende factoren, zoals onveilige verkeerssituaties, stoepen en wandelpaden. Vooral met een rolstoel of rollator zijn de stoepen en wandelpaden niet altijd begaanbaar door tegels die uitsteken of grote hoogte verschillen. Tot slot, benadrukt de medewerker van Wij Beijum dat veel afval op straat gegooid wordt, wat de ervaren veiligheid in Beijum vermindert. Dit zwerfafval is ook een belemmerende factor voor de mobiliteit van ouderen.

Figuur 11: SSKK-model voor Veiligheid (gebaseerd op de Jonghe et al., 1997)

SOCIALE STEUN EN ZORGINSTELLINGEN

Onderzoeksmethoden: drie expertinterviews met de manager van het gezondheidscentrum, een lid van de bewonersorganisatie Werkgroep 50+ en een lid van de Beijumers voor Beijumers en PKN De Bron en tien korte gestructureerde interviews met ouderen.

Wat betreft de zorginstellingen in Beijum ervaren ouderen meerdere belemmerende factoren. Er zijn te weinig huisartsen in de wijk voor het aantal inwoners, waardoor de huisartsen maar vluchtig tijd hebben voor de ouderen en geen huisbezoeken kunnen doen.

Ook is het gezondheidscentrum lastig te bereiken, doordat er geen bushalte nabij is. Hierdoor zijn de geïnterviewde ouderen minder geneigd naar de dokter te gaan of door de vluchtige contacten vertrouwen ze de doctors niet altijd. De ouderen zijn wel tevreden

over de andere zorginstellingen, zoals de tandarts, fysiotherapeut en apothek. Een kracht is dat deze voorzieningen in de wijk zelf te vinden zijn en goed bereikbaar zijn voor de bewoners. Tot slot, is de verbouwing van verzorgingshuis Innersdijk een belemmerende factor; deze ouderen moesten tijdelijk verhuizen voor de verbouwing, waardoor het contact met andere ouderen in het eigen sociale netwerk is verstoord.

De wijkstructuur promoot contact en sociale cohesie, waardoor ouderen in Beijum een grote sociale steun ervaren in hun dagelijkse leven. Ook is er een groot aanbod aan activiteiten, die inwoners in Beijum in contact met elkaar brengen en de eenzaamheid onder

ouderen vermindert. Hierbij motiveren actieve inwoners anderen om deel te nemen aan activiteiten in de wijk. Echter, een kwetsbare groep zijn oudere alleenstaanden in Beijum, die vaak een klein sociaal netwerk hebben en hierdoor eenzaamheid kunnen ervaren. Ook is er vraag naar activiteiten gerelateerd aan sport, aangezien sportscholen vooral buiten de wijk te vinden zijn. Tot slot, identificeerden de studenten het toekomstige samengaan van buurthuizen als een belemmerende factor. Na de verbouwingen van Innersdijk zullen de wijkactiviteiten hier plaatsvinden, maar dit is niet voor iedereen goed bereikbaar waardoor immobiele ouderen mogelijk uitgesloten worden.

Figuur 12: SSKK-model voor Sociale Steun en Zorginstellingen (gebaseerd op de Jonghe et al., 1997)

SOCIALE VERBONDENHEID

Onderzoeksmethoden: Eigen observaties en 21 korte semigestructureerde interviews met ouderen en vrijwilligers.

De gesproken ouderen ervaren de omgeving als een faciliterende factor, doordat de open wijkstructuur contact en sociale controle binnen de wijk promoot. Wel zijn dit volgens de ouderen vooral oppervlakkige contacten en zijn zij op zoek naar een ander soort con-

tact. Een mogelijke oplossing en kracht zijn de vele sociale activiteiten die georganiseerd worden door verschillende bewonersorganisaties in Beijum. Zo organiseert Wij Beijum vele activiteiten, maar ook andere organisaties verzorgen koffie ochtenden, kookclubs,

Figuur 13: SSKK-model voor Sociale Verbondenheid (gebaseerd op de Jonghe et al., 1997)

schoonmaakdagen, computerlessen en creatieve middagen.

Echter, zijn de gesproken ouderen niet altijd op de hoogte van de organisaties en activiteiten, waardoor betere samenwerkingen tussen organisaties en het zichtbaarder maken van activiteiten aandachtspunten zijn. Deze organisaties zijn zich hiervan bewust en middels regelmatig overleg proberen zij

de samenwerking te bevorderen. Ook identificeerden de studenten meerdere belemmerende omgevingsfactoren die mogelijk de mobiliteit en participatie van ouderen in activiteiten verkleinen. De kwaliteit van de openbare ruimte beperkt de mobiliteit en heeft daarmee een nadelig effect op de sociale verbondenheid, zoals bijvoorbeeld zwerfafval (zie figuur 14) en oneven en smalle stoepen (zie figuur 15).

Figuur 14: Stoepen met zwerfafval (gemaakt door studenten van thema 'Sociale Verbondenheid')

Figuur 15: Smalle stoepen in Beijum (gemaakt door studenten van thema 'Sociale Verbondenheid')

MOBILITEIT

Onderzoeksmethoden: secundaire data over misdrijven en openbaar vervoer, twee groepsinterviews met ouderen en een korte survey (ingevuld door twaalf ouderen).

De fysieke omgeving wordt als aantrekkelijk bevonden door de ouderen door het grote aantal groene ruimtes. Wel brengt dit ook belemmerende omgevingsfactoren met zich mee, zo worden de groene ruimtes slecht onderhouden en is er veel zwerfafval. Ook is in vele groene ruimtes straatverlichting gebrekkig, waardoor ouderen zich 's avonds niet altijd veilig voelen.

De toegankelijkheid van de wijk is een faciliterende factor, door vele oversteekpunten met duidelijke verkeersdrempels en zebrapaden (zie figuur 16). Ook ervaren de ouderen gedurende de dag de wijk als veilig. Wel is de kwaliteit van de stoepen en wandelpaden belemmerend voor ouderen, zo zijn op vele routes geen specifieke paden voor voetgangers (zie figuur 18) of zijn er grote hoogte verschillen op de paden (zie figuur 19). Deze factoren belemmeren de mobiliteit van ouderen, om-

dat ze paden met fietsers moeten delen of angstig zijn om te vallen. Verder, wensen de ouderen meer bankjes op routes, zodat ze gemotiveerd worden om actief te blijven maar de mogelijkheid hebben om te rusten onderweg. Tot slot, ervaren de ouderen problemen met het navigeren binnen Beijum, wat een groter probleem wordt bij het ouder worden. De studenten hadden vergelijkbare ervaringen tijdens het bezoeken van de wijk, doordat er weinig bewegwijzering aanwezig is.

Het openbaar vervoer is faciliterend voor het verplaatsen binnen de wijk; de bushaltes zijn nabij, bushokjes en informatie over de bustijden zijn aanwezig en duidelijk. Een individuele kracht hierbij is dat ouderen zich veilig genoeg voelen in het openbaar vervoer. Wel zijn de hoge kosten van een busrit een kwetsbaarheid.

Figuur 16: Een van de vele oversteekplaatsen (gemaakt door studenten van thema 'Mobiliteit')

Figuur 17: SSKK-model voor Mobiliteit (gebaseerd op de Jonghe et al., 1997)

Figuur 18: Paden zonder voetpad (gemaakt door studenten van thema 'Mobiliteit')

Figuur 19: Hoogteverschillen op een voetpad (gemaakt door studenten van thema 'Mobiliteit')

ONTWERPCONDITIES

Uit het vorige hoofdstuk zijn barrières maar ook kansen over de verschillende thema's voor Beijum naar voren gekomen. De studenten hebben deze inzichten gebruikt in het formuleren van aanbevelingen in de vorm van ontwerpcondities. Hierbij werden de resultaten uit de eigen onderzoeken gebruikt, maar dienden ook voorbeelden uit anderen steden als inspiratie. Dit hoofdstuk bevat generieke aanbevelingen, die meerdere thema's betreffen, en specifieke aanbevelingen, die zijn gericht op één van de thema's.

GENERIEKE ONTWERPCONDITIES

Creëren van diverse buurten met intergenerationele contacten

In Beijum is het contact tussen oud en jong niet overal even goed. Zo kwam uit meerdere onderzoeken dat ouderen overlast ervaren en dat er weinig interactie tussen de groepen is. Meer contact tussen oud en jong, zal meer begrip, respect en een groter gevoel van veiligheid te weeg kunnen brengen. Ook geven sommige ouderen aan geïnteresseerd te zijn in contacten met jongere mensen. De studenten doen hiervoor enkele suggesties:

- Ouderen en studenten die samenwonen in één complex, waarbij de studenten ouderen helpen en daardoor een lagere huur betalen (Humanitas Deventer, 2018).
- Een samenwerking tussen scholen in Beijum en ouderen, waarbij ouderen een bijdrage kunnen leveren aan de kennis van kinderen en wederzijds respect en contact bevordert wordt.
- Walk-in dinners, waarbij een gezonde levensstijl gecombineerd wordt met intergenerationeel contact, door samen te koken en eten.
- Een intergenerationele pub quiz waarbij bewoners van verschillende heerden tegen elkaar strijden.

Mobiliteit van ouderen vergroten

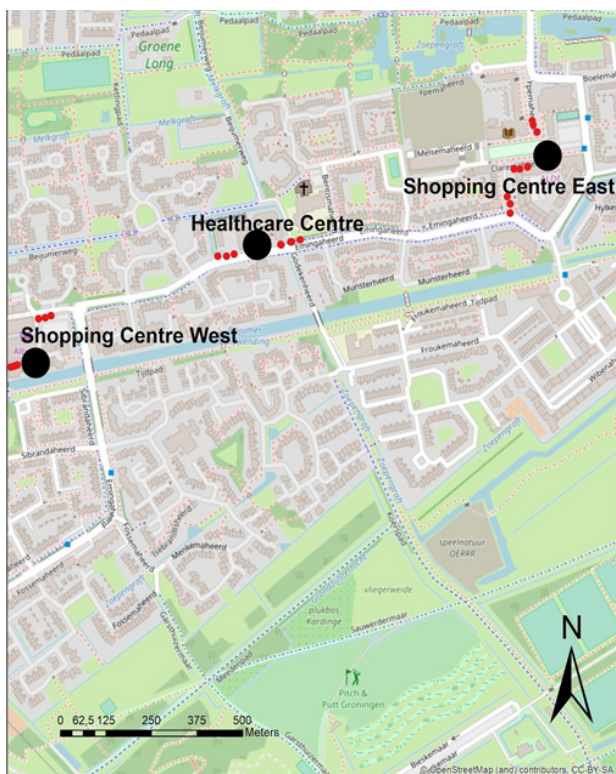
De fysieke omgeving kan een belemmerende factor voor de mobiliteit van ouderen zijn. Hiervoor hebben de studenten verschillende interventies aangedragen voor Beijum:

- De voetpaden rondom de rondweg zijn in goede staat, maar vooral de voetpaden in kleinere straten zijn in een slechte conditie. Hierbij zijn de voetpaden te smal, hebben ze een ongelijk oppervlak en in sommige delen is een voetpad zelfs volledig afwezig. Door bredere voetpaden aan te leggen zal het niet alleen veiliger voor ouderen zijn, maar kunnen ouderen ook met anderen naast elkaar lopen.
- Een bushalte bij het gezondheidscentrum, aangezien dit centrum op dit moment slecht bereikbaar is voor ouderen die verder weg wonen.
- Het controleren van wandelroutes die regelmatig gebruikt worden, door zelf de paden te bewandelen (met een rolstoel of rollator). Zo kan de gemeente, bijvoorbeeld samen met oudere bewoners, mogelijke verbeteringen en alternatieven identificeren. Hierdoor kan een beter inzicht verkregen worden in barrières voor ouderen in de omgeving.

- Meer verlichting om de ervaren veiligheid binnen de wijk te vergroten.
- Toevoegen van rustplekken in de vorm van bankjes op veelgebruikte routes (zie figuur 20 voor mogelijke locaties). Hierdoor worden ouderen gemotiveerd om mobieler te zijn en wordt de mogelijke interactie tussen ouderen vergroot. Wel erkennen de studenten dat meer bankjes ook de kans op hangjongeren vergroot, daarom is het voorstel de bankjes te plaatsen op plekken waar veel sociale controle is.

Vergroten van de sociale steun in Beijum-Oost

Meerdere onderzoeksgroepen identificeerden verschillen in sociale cohesie en georganiseerde activiteiten tussen de twee delen in Beijum, waarbij Beijum-Oost een aandachtspunt is. Hier zou volgens de studenten meer inspanningen nodig zijn om interactie binnen 'problematische' heerden te vergroten. Zo zouden medewerkers van Wij Beijum deze specifieke heerden kunnen bezoeken en meer informatie kunnen verspreiden over georganiseerde activiteiten. Ook bewoners kunnen worden uitgenodigd 'buurtomroeper' te worden.

Figuur 20: Mogelijke locaties voor rustplekken / bankjes voor ouderen (gemaakt door studenten van thema 'Sociale Verbondenheid')

SPECIFIEKE ONTWERPCONDITIES

Bewustzijn vergroten over mogelijkheden voor passende woningen

Uit het onderzoek van de studenten blijkt dat ouderen vaak niet op de hoogte zijn van de mogelijke steun van de gemeente. Zo wordt bijvoorbeeld informatie verstrekt over verhuizen, het aanpassen van huizen en mogelijke subsidies. Om de verantwoordelijkheid van bewoners te vergroten, stellen de studenten een nieuwe bewustwordingscampagne voor. Hierbij is het essentieel om een beter idee te krijgen wat de ouderen wel en niet weten en welke informatie meer aandacht nodig heeft. Daarna kan dit door flyers, inloopspreekuren en andere media verspreid worden. Oudere buurtbewoners zouden tevens tot ambassadeurs kunnen worden opgeleid. Meer kennis over mogelijkheden met betrekking tot verhuizen, zal (hopelijk) de doorstroom in Beijum vergroten en de ouderen die besluiten hun bestaande huis aan te passen een prettigere woonomgeving bieden. Hierbij is ook informatie over het aanbod aan huizen specifiek voor ouderen essentieel.

Intergenerationele samenwerkingen in de openbare ruimte

Zoals gebleken uit meerdere onderzoeken, is het zwerfafval in Beijum een barrière voor de mobiliteit van ouderen. De studenten hebben een plan opgesteld om de groene ruimtes en het zwerfafval in Beijum aan te pakken. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de kracht van Beijum: de sociale

cohesie en betrokkenheid van de wijk. Zo kan in scholen het bewustzijn in de consequenties van het zwerfafval voor ouderen vergroot worden en kunnen buurtbewoners samen hun heerden aanpakken.

Centraal informatiepunt voor buurtorganisaties

Meerdere ouders geven aan niet precies te weten wat er georganiseerd wordt binnen de wijk en zijn niet goed op de hoogte van de mogelijkheden van vrijwilligerswerk. Een centraal informatiepunt en een betere samenwerking zou een oplossing kunnen bieden. Hierdoor kan een integraal activiteitschema worden ontwikkeld zodat activiteiten verspreid worden over de week. De samenwerking kan ook het intergenerationeel netwerk in de wijk versterken, doordat partners met verschillende doelgroepen worden samen gebracht.

Cursussen voor ouderen m.b.t. mobiliteit

Een van de redenen dat ouderen minder actief worden, is de angst om te vallen. Zelfs als de fysieke omgeving niet belemmerend is, kunnen ouderen alsnog angstig zijn om naar buiten te gaan. Om dit tegen te gaan kan in samenwerking met een buurtorganisatie, een cursus aangeboden worden over lopen, balans en vallen. Dit kan ouderen zekerder maken over gevaarlijke situaties en de mobiliteit onder angstige ouderen vergroten.

CONCLUSIE

Bij het creëren van een leeftijdsvriendelijke wijk zijn verscheidene factoren belangrijk om in overweging te nemen, bestaande uit zowel sociale als fysieke aspecten. Naar aanleiding van het rapport van de Wereldgezondheidsorganisatie zijn acht thema's geïdentificeerd die hierbij essentieel zijn. Hierbij is een integrale aanpak noodzakelijk. De ontwerpcondities laten zien dat suggesties voor verschillende thema's overlappen. Bovendien zijn zowel sociale als fysieke interventies nodig in de wijk.

Aan de hand van de studentenonderzoek, geeft deze bundeling een beter inzicht in de wensen en behoeften van ouderen. Hierbij zijn ouderen, vrijwilligers en buurtorganisaties betrokken om zowel de specifieke kansen als barrières voor Beijum te identificeren. De resultaten bieden een realistisch inzicht in de ervaringen van de bewoners met

concrete voorbeelden en verbeterpunten. Daarnaast biedt deze bundel inspiratie voor methodes waarop buurtbewoners betrokken kunnen worden in hervormingen in de wijk. De studenten hebben onder meer wandelinterviews, eigen observaties, focusgroepen, korte interviews en enquêtes gebruikt om inzicht te krijgen in de ervaringen van oudere bewoners. Door bewoners actief te betrekken in veranderingen, voelen de bewoners zich gehoord en kan ook beter inzicht verkregen worden in een specifieke, unieke context.

We hopen dat deze publicatie heeft geïnspireerd in het denken over leeftijdsvriendelijke woonomgevingen!

LITERATUURLIJST

- Abramsson, M., & Andersson, E. (2016). Changing Preferences with Ageing - Housing Choices and Housing Plans of Older People. *Housing. Theory and Society*, 33(2), 217-241.
- Al-Kandari, Y.Y. & Crews, D.E. (2014). Social support and health among elderly Kuwaitis. *Journal of Biosocial Science*, 46(4), 518-530.
- Alley, D., Liebig, P., Pynoos, J., Banerjee, T. & Choi, I.H. (2007). Creating Elderly-Friendly Communities: Preparations for an Ageing Society. *Journal of Gerontological Social Work*, 49(1-2), 1-18.
- Arneill, A. B., & Devlin, A. S. (2002). Perceived Quality of Care: The Influence of the Waiting Room Environment. *Journal of Environmental Psychology*, 22, 354-360.
- Beijum.org. (2018a). *Wijkinfo*. Geraadpleegd op 19-3-2018 via <https://www.beijum.org/wijkinfo/>
- Beijum.org. (2018b). *Hoe gaat het met Beijum?* Geraadpleegd op 19-3-2018 via <https://www.beijum.org/hoe-gaat-het-met-beijum/>
- Buffel, T., Demeere, S., Donder, L. de & Verté, D. (2011). Fysieke, sociale en psychologische dimensie van de woonomgeving: Ouderen aan het woord over hun verbondenheid met de buurt. *Tijdschrift voor Sociologie*, 32(1), 59-87.
- Buffel, T., & Phillipson, C. (2012). Ageing in urban environments: Developing 'age-friendly' cities. *Critical Social Policy*, 32(4), 597-617.
- Bukov, A., Mass, I., & Lampert, T. (2002). Social participation in very old age: Cross-sectional and longitudinal findings from BASE. *Journals of Gerontology: Psychological Sciences and Social Sciences*, 57(6), 510-517.
- Bureauvijftig. (2015). *Woonmonitor 2015: Een landelijk onderzoek naar wensen en behoeften van ouderen ten aanzien van wonen*. Geraadpleegd op 19-3-2018 via <https://www.pcob.nl/wp-content/uploads/2015/04/Woonmonitor-2015-openbare-editie-V3.pdf>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (CBS). (2018). *Kerncijfers wijken en buurten 2017*. Geraadpleegd op 19-3-2018 via <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=83765ned&D1=4-32,86-87&D2=6066-6067&VW=T>
- Clark, K., & Glicksman, A. (2012). Age-friendly Philadelphia: Bringing Diverse Networks Together around Aging Issues. *Journal of Housing For the Elderly*, 26(1-3), 121-136.
- Deshpande, N., Metter, E. J., Lauretani, F., Bandinelli, S., Guralnik, J. & Ferrucci, L. (2008) Activity Restriction Induced by Fear of Falling and Objective and Subjective Measures of Physical Function: A Prospective Cohort Study. *Journal of the American Geriatrics Society*, 56(4), 615-620.
- Donder, L., de Witte, N., Buffel, T., Dury, S. & Verté, D. (2012). Social capital and feelings of unsafety in later life: A study on the influence of social networks, place attachment, and civic participation on perceived safety in Belgium. *Research on Aging*, 34(4), 425-448.
- Dury, S., Buffel, T., De Donder, L., De Witte, N., & Verté, D. (2010). Vrijwilligerswerk op latere leeftijd: Een burgerschapsperspectief. In: Hambach, E, Hustinx, L. & Redig, G. (Eds.). *Chinese vrijwilligers? Over de Driehoeksverhouding tussen Vrijwilligerswerk, Activering en Arbeidsmarkt*. Brussels: Politeia, 183-210.
- Fiedler, M. (2007). *Older people and public transport, challenges and chances of an ageing*

- society. Keulen: Rupperecht Consult.
- Francis, M. (1989). Control as a dimension of public-space quality. In: Altman, I. & Zube, E. H. (Eds.). *Public places and spaces. Human behaviour and environment: Advances in theory and research. Volume 10.* New York: Plenum Press, 147-172.
- Francis, J., Wood, L.J., Knuiman M. & Giles-Corti, B. (2012). Quality or quantity? Exploring the relationship between Public Open Space attributes and mental health in Perth, Western Australia. *Social Science & Medicine*, 74, 1570-1577.
- Galle, M. & Wagt, van der, M. (2007). Oude mensen zwakste schakel in woonomgeving. *City Journal*, 9, 26-30.
- Galster, G. C. (2012). The mechanism (s) of neighbourhood effects: Theory, evidence, and policy implications. In: Van Ham, M., Manley, D., Bailey, N., Simpson, L., & MacLennan, D. (2012). *Neighbourhood effects research: New perspectives.* Springer, Dordrecht, 23-56.
- Gardner, P. J. (2011). Natural neighbourhood networks - Important social networks in the lives of older adults aging in place. *Journal of Aging Studies*, 25(3), 263-271.
- Gemeente Groningen (2013). *Bestemmingsplan Beijum*. Geraadpleegd op 19-3-2018 via http://plannen.groningen.nl/ro-online/plannen/NL.IMRO.0014.BP505Beijum-/NL.IMRO.0014.BP505Beijum-ow01/t_NL.IMRO.0014.BP505Beijum-ow01_index.html#begin
- Gemeente Groningen (2018). *Koersdocument Wijkvernieuwing - Beijum: Het beste van stad en ommeland.* Groningen: Gemeente Groningen.
- Gibson, C.L., Zhao, J., Lovrich, N.P. & Gaffney, M.J. (2002). Social integration, individual perceptions of collective efficacy, and fear of crime in three cities. *Justice Quarterly*, 19(3), 537-564.
- Gilroy, R. (2008). Places that Support Human Flourishing: Lessons from Later Life. *Planning Theory & Practice*, 9(2), 145-163.
- Groot, de, C., van Dam, F., & Daalhuizen, F. B. C. (2013). *Vergrijzing en woningmarkt: beleid studies.* Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Haans, A. & de Kort, Y.A.W. (2012). Light distribution in dynamic street lighting: Two experimental studies on its effects on perceived safety, prospect, concealment, and escape. *Journal of Environmental Psychology*, 32(4), 342-352.
- Hastings, A. (2009). Neighbourhood Environmental Services and Neighbourhood 'Effects': Exploring the Role of Urban Services in Intensifying Neighbourhood Problems. *Housing Studies*, 24 (4), 503-524.
- Herrewegen, van der, E. (2010). Safety: everybody's concern, everybody's duty? Questioning the significance of 'active citizenship' and 'social cohesion' for people's perception of safety. *Governance of Security Research Papers*, 3, 85-108.
- Humanitas Deventer. (2018). *Student op kamers tussen de ouderen*. Geraadpleegd op 19-3-2018 via <http://www.humanitasdeventer.nl/nieuws/115-student-op-kamers-tussen-de-ouderen>
- Iwarsson, S., Löfqvist, C., Oswald, F., Slaug, B., Schmidt, S., Wahl, H.W., Tomsone, S., Himmlsbach, I & Haak, M. (2016). Synthesizing ENABLE-AGE Research Findings to Suggest Evidence-Based Home and Health Interventions. *Journal of Housing for the Elderly*, 30(3), 330-343.
- Jonghe, F. de, Dekker, J., & Goris, C. (1997). *Steun, Stress, Kracht en Kwetsbaarheid in de psychiatrie.* Assen: Van Gorcum.
- Kromhout, M., Feijten, P., Vonk, F., de Klerk, M., Marangos, A. M., Mensink, W., den Draak, M., de Boer, A. & Iedema, J. (2014). *De Wmo in beweging.* Den Haag: Sociaal

Cultureel Planbureau.

- Lager, D., Van Hoven, B., & Huigen, P. P. (2013). Dealing with change in old age: Negotiating working-class belonging in a neighbourhood in the process of urban renewal in the Netherlands. *Geoforum*, 50, 54-61.
- Lange, de. P. & Witter, Y. (2014). Hoe ouderen steeds diverser wonen. *Geron*, 16(3), 54-57.
- Lehning, A.J, Dunkle, R.E & Smith, R.J (2015). Do Age-Friendly Characteristics Influence the Expectation to Age in Place? A Comparison of Low-Income and Higher Income Detroit Elders. *Journal of Applied Gerontology*, 34(2), 158-180.
- Marquet, O. & Miralles-Guasch, C. (2015) Neighbourhood vitality and physical activity among the elderly: The role of walkable environments on active ageing in Barcelona, Spain. *Social Science & Medicine*, 135, 24-30.
- Matsou, M., Nagasawa, J., Yoshino, A., Hiramatsu, K. & Kurashiki, K. (2003). Effects of Activity Participation of the Elderly on Quality of Life. *Yonago Acta Medica*, 46, 17-24.
- Naaldenberg, J., Vaandrager, L., Koelen, M., & Leeuwis, C. (2012). Aging populations' everyday life perspectives on healthy aging: New insights for policy and strategies at the local level. *Journal of Applied Gerontology*, 31(6), 711-733.
- Onderzoek en Statistiek Groningen. (2018). *Stad.Kompas: Wijkkompassen*. Geraadpleegd op 19-3-2018 via <https://os.groningen.nl/basismonitor/index.php?pag=wijkkompassen&kompas=36>
- Onyx, J., & Warburton, J. (2003). Volunteering and health among older people: a review. *Australian Journal on Ageing*, 22(2), 65-69.
- Ouderenfonds. (2018). *Feiten en cijfers*. Geraadpleegd op 16-05-2018 via <https://www.ouderenfonds.nl/onze-organisatie/feiten-en-cijfers/>
- Pasaogullari, N. & Doratli, N. (2004). Measuring accessibility and utilization of public spaces in Famagusta. *Cities*, 21(3), 225-232.
- Peace, S., Wahl, H. W., Mollenkopf, H. & Oswald, F. (2007). Environment and ageing. In: J. Bond, S. Peace, F. Dittman-Kohli & G. Westerhof. (Eds.). *Ageing in society*. London, UK: Sage & BSG, 209-234.
- Putnam, R. D. (2001). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Rosso, A. L., Auchincloss, A. H. & Michael, Y. L. (2011). The urban built environment and mobility in older adults: a comprehensive review. *Journal of aging research*, 2001, 1-10.
- Rundall, T. G. & Evanswick, C. (1982). Social Networks and Help-Seeking Among the Elderly. *Research on Aging*, 4(2), 205-226.
- Scharlach, A. & Lehning, A. (2012). Ageing-friendly communities and social inclusion in the United States of America. *Ageing and Society*, 33(1), 110-136.
- Stadkompas. (2016). *Basismonitor Gemeente Groningen*. Geraadpleegd op 19-3-2018 via <https://os.groningen.nl/basismonitor/index.php?pag=wijkkompassen&kompas=36#>
- Steverink, N., & Lindenberg, S. (2006). Which social needs are important for subjective well-being? What happens to them with aging? *Psychology and aging*, 21, 281-290.
- Sundquist, J., Hamano, T., Kwakami, N., Shiwaku, K. & Sundquist K. (2014). Neighbourhood linking social capital as a predictor of psychiatric medication prescription in the elderly: A Swedish national cohort study. *Journal of Psychiatric Research*, 55, 44-51.
- Tilburg, van, T.G. (2005). *Gesloten uitbreiding; Sociaal kapitaal in de derde en vierde levensfase*.

Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.

- Toepoel, V. (2012). Ageing, Leisure, and Social Connectedness: How could Leisure Help Reduce Social Isolation of Older People? *Social indicators research*, 113(1), 355-372.
- Vegter, M. (2006). *Vergrijzing: corporaties een zorg? Een onderzoek naar de manier waarop woningcorporaties met hun woningvoorraadbeleid inspelen op vervrijzing*. Gouda: Hab iforum.
- Wekker, F. (2016). Planning of the Past: Being out of place in contemporary "cauliflower neighborhoods". *Home Cultures*, 13(2), 145-167.
- Wiles, J., Leibing, A., Guberman, N., Reeve, J., & Allen, R. (2011) The Meaning of "Aging in Place" to Older People. *The Gerontologist*, 52(3), 357-366.
- World Health Organization. (WHO.) (2007). *Global Age-Friendly Cities: A Guide*. Geneva: World Health Organization.

